

HET WOORD VAN DE WEEK

Orgaan van DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

20e jaargang nr. 31

31 juli 1967

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58

abonnementsprijs f 6,— per jaar
buitenland f 7,50 per jaar
voor België f 6,50
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

KIES DE KEUZE

Als ik 's morgens m'n echt-Engelse ontbijt nuttig, ben ik mij er niet van bewust dat het graan, dat de grondstof voor mijn brood vormt, uit Amerika komt; m'n koffie is misschien Braziliaanse koffie; het mes, waarmee ik de kop van m'n eitje tik, komt uit het Duitse Solingen; er staat Zwitserse kaas op tafel; terwijl de Russische auto van m'n vriend — die mij straks komt ophalen — wordt gevoed met benzine, vervaardigd uit Perzische aardolie. Ik ontvang op mijn televisie (een Duits produkt) filmbeelden — b.v. via de Amerikaanse Early Bird — uit alle delen van de wereld...

Als ik tot mij door laat dringen dat het peil van mijn bestaan het resultaat is van mensenarbeid, in de meest ver van elkaar gelegen delen in de wereld verricht, is het dan zo vreemd dat ik vind dat we allemaal krankzinnig zijn, omdat wij niet handelen als bewoners van deze éne planeet, als wereldburgers?

We hebben de neiging ons blind te staren op onze eigen probleempjes in ons eigen land (U weet wel: dat afgepaalde stukje aan dat druk bevaren binnenwater: de Noordzee) en beseffen zelden dat ons zogenaamde denken en het daaruit voortvloeiend handelen een achtergebleven gebied is in ons menszijn.

Sommigen van ons staan stram bij het zien van drie horizontale kleurbanen in een paar vierkante meters wapperend nylon aan een stok; anderen krijgen een brok in hun keel als de Oranje elf een doelpunt scoort. We aksepteren de gemenigheidjes van de eigen club, maar zijn diep verontwaardigd als de spil van de andere partij onze middenvoor onderuit haalt!

We kiezen partij: voor onze stad, onze club, onze natie; onze politieke partij, onze geestelijke groepering, onze alliantie. Daarbij valt het mij op dat wij steeds weer kiezen voor een groep, omdat het onze groep is, waarmee wij ons gevoelsmatig en om veelal duistere redenen verbonden voelen.

„We kiezen partij”, zei ik. Maar is dit een werkelijk kiezen, een vrij kiezen? Want we zijn geboren in dit land, zijn reeds bij onze geboorte bestemd tot dat kerkgenootschap te zullen behoren. En de eenzijdige beïnvloeding, die wij sinds onze schooltijd ondergaan, zal ons tien tegen één voor ons „blok” doen kiezen (dat kiezen tussen aanhalingstekens natuurlijk!).

Vroeger werden we — bij wijze van spreken — in deze of gene kerk geboren. Nu het Humanistisch Verbond éenentwintig jaar oud is, vrees ik dat er nu ook al humanisten worden geboren! Maar de grote meerderheid van de leden van het Humanistisch Verbond heeft toch nog echt moeten kiezen: vaak tegen de familie in, altijd zonder er „beter” van te worden. Want zich openlijk voor het humanisme uitspreken, betekende in die begintijd meestal: zich stellen buiten de Nederlandse volksgemeenschap — die nu eenmaal „christelijk” heette te zijn — soms betekende het ook: afzien van een verder opklimmen langs de maatschappelijke ladder. Men stelde zich bewust buiten de veiligheid van het gewone, veroorloofde en dus „goede”, slechts gesteund door zijn soms moeilijk bevochten humanistische overtuiging.

Hoewel het gevaar van isolatie en het ontstaan

RADIO-UITZENDINGEN

Nederland II

elke maandag om 19.40 uur *behalve* op 14, 21 en 28 augustus en 11 september, op die dagen om 22.20 uur.

Nederland I

elke vrijdag om 22.25 uur.

van sektegeest niet denkbeeldig waren, is het juist het voornaamste humanistische kenmerk geweest, n.l. dat van de openheid!, dat de humanisten heeft behoed voor de allerwezenlijkste gevaren die de wereld bedreigen: het zich vereenzelvigen met de opvatting van de eigen, beperkte groep; door ideeële tegenstellingen (vaak kunstmatig gecreëerd om zichzelf goed en de ander toch minstens heel wat minder goed te vinden) de mens achter de officieel gepredikte idee niet meer te zien in zijn ware werkelijkheid, n.l. als zoekende mens naar veiligheid, een beter bestaan, rechtvaardigheid, zelfcreativiteit, vreugde en geluk.

Ik geloof dat humanisten — omdát zij de gewaagde keuze voor het humanisme deden — beter dan anderen in staat zullen zijn de dialoog te voeren tussen Oost en West, tussen arm en rijk, tussen Arabieren en Joden, tussen gelovigen en niet- en anders-gelovigen. Humanisten dūrven te twijfelen aan het eigen gelijk. Hierdoor en door hun openheid zullen zij in staat zijn zich in te leven in andere denkwijzen, andere economische en politieke systemen, andere ideeën.

De keuze van de humanist is vóór de wereld, dat wil zeggen: vóór het menselijk voortbestaan. Immers het kán — sedert de uitvinding en ontwikkeling van alles en allen vernietigende wapens — niet meer voeren tot ménselijke oplossingen als oorlogsdreigingen worden bevorderd, als de heersende onrechtvaardige tegenstellingen tussen de bezitters en de hongerenden in de wereld tot wit-zwart-konflikten worden aangeblazen!

De Cuba-crisis, de terecht genaamde „smerige” oorlog in Vietnam en de uitbarsting in het Midden-Oosten betekenden en betekenen evenzovele kansen op een derde wereldoorlog. Vooral het laatste konflikt toont hoe ingrijpend het voorhanden hebben van kernwapens de opvatting heeft gewijzigd dat oorlog voortzetting-van-de-politiek-met-andere-middelen zou zijn. De allermachtigsten hebben zich — militair althans — afzijdig moeten houden. De kleinere staten en de kombinaties-van-mindere-klasse kunnen hun gevaarlijke spel spelen vrijer dan ooit!

Dit mag ons niet verleiden tot de gedachte dat het allemaal wel los zal lopen. Want achter de wereldomspannende radarsystemen, achter de

op elkaar gerichte atoomkopraketten van de paar gigantische politieke machtssystemen staat de oordelende en tot beslissingen gedwongen mens. Het is — door het bestaan van de „hot line” — een weten, maar soms — in bepaalde, zeer spannende situaties — kan het ook zijn: een gissen naar elkaars bedoelingen. Hoe dan ook: het blijft een menselijk wikkelen en wegen, wellicht zelfs wel eens een pokeren. Alle technische volmaaktheid van de computers ten spijt, blijft de laatste beoordeling en beslissing aan de mens. De fout, de vergissing, het stomme ongeluk, de in tijdnood of in paniek genomen verkéerde beslissing blijven altijd mogelijk!

Als ik 's morgens mijn ontbijt nuttig en ineens besef wat daar allemaal uit alle windstroken der aarde op m'n tafel is terecht gekomen; als het op een ander ogenblik tot mij doordringt dat er geen wezenlijke verschillen bestaan tussen neger en blanke, jood en Arabier, Chinees en Europeaan, Rus en Amerikaan, dan blijft er voor mij maar één keuze over: steeds weer te kiezen voor meer kennis omtrent het mij nog vreemde, vóór het gesprek, vóór het overleg, vóór het vreedzaam samenleven van mensen in deze ene wereld, die slechts wacht op vervolmaking!

T. W. DE BOER

alleen

De stilte keert.

Na kreet en strijd

Wordt 't hart gemeerd

Aan de eenzaamheid.

't Verbitterd hart

Wrok eerst en wrijt,

Steigert, verward,

Voor de eenzaamheid.

Laat af van haat

Een wraak en spijt,

De liefde laat

Slechts eenzaamheid.

Wien niets meer rest

Dan stof en steen,

Die is het best

Voorgoed alleen.

J. C. Bloem

(Uit: Dichters van deze tijd)

LIBERTIJN

Humanistisch Jongerentijdschrift.

Jaarabonnement f 5,75.

Postgiro: 1 382 777.

Administratie: mej. Th. van Beek,

Postjeskade 43, Amsterdam.

Kort kommentaar UITZENDING VAN VRIJDAG 28 JULI 1967

"Amerikanen en Russen"

Het is vakantietijd en dat verleidt 'n mens ditmaal een kommentaar te willen leveren op een niet al te zwaarwichtige zaak. Mag ik daarom iets zeggen naar aanleiding van een film, die ik onlangs zag en waaraan ik veel genoeg, — en niet alleen dát —, heb beleefd? Het was de film die in ons land wordt uitgebracht onder de titel „Daar komen de Russen"! De geschiedenis, waar het om gaat is betrekkelijk eenvoudig te vertellen; maar de verwickelingen die er door heen spelen zijn verre van eenvoudig.

Stelt U zich voor: een Russische duikboot loopt, zuiver per ongeluk, op een zandbank vlak voor een eilandje aan de Amerikaanse kust. Teneinde de onderzeeër weer los te krijgen, gaat een groepje Russische matrozen aan land. Doel van hun tocht is: een boot te pakken te krijgen, om de duikboot weer vlot te trekken. Maar ja, zelfs op een slaperige zomerse zondagmorgen blijft een groep van negen Russen op een klein Amerikaans eiland niet on-opgemerkt. De daaruit voortvloeiende situaties zijn in het kod-dige uitgewerkt. De toeschouwers zitten voortdurend te grinniken, misschien nog iets meer om de mallotige Amerikanen dan om de Russen, die overigens ook flink gek doen... Maar de film boeit vooral door het feit, dat vlak onder de malleigheid een dikke laag ernst ligt. Het loopt gelukkig allemaal goed af. Maar het had net zo goed kunnen uitlopen in wereldoorlog nummer III. En op een goed moment beseffen de beide tegenspelende partijen dat ook bijzonder duidelijk.

U zoudt naar de film „Daar komen de Russen" toe moeten gaan, omdat het een weergave is van kleine menselijke misverstanden. Misverstanden van hetzelfde soort, dat U en ik ook zouden kunnen maken. Vlak naast de dwaze vergissingen en de belachelijkheden wordt ineens menselijke waardigheid en menselijke waarde zichtbaar. De kijker die lachen moet om de allerwonderlijkste Amerikaanse vrouwen en de slecht-engels-haspelende Russen voelt het volgende moment zowaar een tikje ontroering, omdat een zekere principiële moed evenzeer aanwezig blijkt te zijn, zo goed als een plotselinge bewogenheid met anderen.

Eenmaal weer thuisgekomen uit de bioscoop, kunnen we niet nalaten ons af te vragen, hoe wij, Hollanders, zouden reageren, wanneer ons in onze vakantie, laten we zeggen op Texel iets dergelijks zou overkomen. Zouden ook wij aanvankelijk niets willen geloven van het verhaal, dat er Russen geland zijn? Zou ook bij ons het ongeloof plotseling omslaan in een overdreven, redeloze paniek; om tenslotte ge-

zamenlijk een menselijk aanvaardbare oplossing te vinden? Het is best mogelijk, dat een soortgelijke geschiedenis ook hier, bij ons, op een soortgelijke manier zou verlopen.

De werkelijke waarde van een mens kan vooral blijken in een zogenaamde „stress"-situatie, in een veld van spanningen. Deze film laat op een makkelijk-verteerbare wijze zien, dat men ook in een spannende tijd en in moeilijke omstandigheden, een zekere aanpassing en oefening nodig heeft, om te geraken tot een werkelijk waardige en waardevolle houding. Het komt niet zomaar aangewaaid, en je kunt je er, — in gewone tijden —, slechts zeer ten dele op prepareren!

Dat is dan een nauwelijks diepzinnige slotopmerkingen over een half-grappige, half-diepzinnige film.

M. Rood-de Boer

NIEUWSRUBRIEK HUMANISTISCH VERBOND

Juristenconferentie

Op 23 september a.s. organiseert de Humanistische Stichting Socrates een juristenconferentie, die een humanistische visie op het gezag wil geven.

Het thema zal worden ingeleid door prof. mr. A. D. Belinfante en mr. G. E. Langemeijer. Voorzitter van de conferentie is mr. M. G. Rood.

De conferentie, die gehouden wordt in het Erasmushuis te Utrecht, begint om 14.00 uur en eindigt om 20.30 uur.

Nadere inlichtingen worden er gaarne verstrekt door het secretariaat van de stichting: postbus 114, Utrecht.

Abonneert u op

International Humanism

3-maandelijks tijdschrift
van de International Humanist and
Ethical Union

Abonnementsprijs f 3,50 per jaar
Inlichtingen: postbus 114, Utrecht

Hoe ouder het kind wordt, hoe scherper de plicht zich doet gevoelen van zorg voor eigen gedrag, om met te grooter inspanning het waarom van goed, of afkeuring eener daad te doen begrijpen, van te angstvalliger waken om zelf steeds waar te zijn. Zedelijke waarheden moet 't kind leeren kennen, door ze te kunnen waarnemen in eigen omgeving en ze te leeren toetsen aan eigen ervaringen.

„Doet anderen wat ge zelf wilt gedaan zijn” moet het vóór alles zelf in toepassing hebben ondervonden, in zijn omgeving moet het streven zichtbaar zijn om eigen daden te laten beïnvloeden door lust of leed, dat anderen er door kunnen ondervinden, nog vóór hij dat streven onder woorden vermag te brengen; daardoor alleen toch kan hij er toe komen om te beproeven zich in de gevoelens van anderen in te denken.

En nu de bescherming tegen „het” leven? Het heilmiddel ligt in deze andere formule voor den kern der zedelijkheid: „Beoordeel anderen in hun daden zoals gij zelf beoordeeld zoudt willen worden”, waartoe veel kennis noodig is, veel zelfkennis vooral, die ons doet gevoelen hoeveel minderwaardigs er nog schuilt in onze drijfveeren, hoeveel „deugd” nog steeds te danken is aan de ontbroken gelegenheid of falende moed tot „ondeugd”, hoevelen er „staande” bleven, omdat de ernstige verzoeking tot vallen was uitgebleven.

Wie dat goed inziet juicht over een waarlijk schoone daad; hij voelt zich te na verwant aan den bedrijver van kwaad, om het schoonste woord van den wijze van Nazareth niet na te leven.

Ik ben er daarom diep van doordrongen, dat men der rijpende maagd of jongeling geen beter geschenk kan geven dan bewondering te leeren voelen voor alle waarlijk grootsche en goede handelingen in deze sociale wan-wereld. Die bewondering verheldert het zedelijk-ideaal en is sterking van de begeerte om óók er aan te beantwoorden. Naast die bewondering vind zoo licht ingang medelijden met hem, die leelijke dingen doet; want er is geen slecht mensch, welks geschiedenis, nauwkeurig gekend, niet zou aantoonen, dat hij meer slachtoffer dan schuldige is. Dat medelijden vindt voedsel in de duidelijke voorstelling van eigen talrijke tekortkomingen op algemeen zedelijk gebied, indien waarheidszin ons maar geoefend heeft in het erkennen dier fouten, ook waar niemand anders ze ooit heeft waargenomen. Zulk medelijden kan echter voortreffelijk gepaard gaan met de scherpst mogelijke veroordeling van de in-zich-zelf slechte d.i. voor de gemeenschap schadelijke handeling. Onze zede-leer dwingt ons en maakt 't zelfs gemakkelijk den dader van een misdrijf te grooter medelijden te schenken, naar gelang de daad te scherper te veroordelen is. Ons streven naar goed inzicht dwingt ons tot erkenning, dat tal van oorzaken den zedelijken non-valeur zoover

hebben doen zinken, dat we zelf misschien niet anders gedaan hadden, waren we onder gelijke omstandigheden geweest. Ik durf u vragen, wie kan het subliem-menschelijke woord van Jezus: „Wie zonder zonden is werpe de éérsten steen” met inniger, warmer, dieper overtuiging nà-zeggen dan hij, wiens heele voelen en weten is doordrongen van de kennis onzer aller gemeenschappelijke afhankelijkheid en geestelijke verwantschap, van de onvermurwbare causaliteits-wet, dan hij, in wien het solidariteitsbeginsel in toenemend klaarder beeld zich manifesteert.

Mijn bedoeling kon noch wilde zijn een cursus in de pedagogie; ik schetste daarom slechts in hoofdlijnen den weg, waarlangs de opvoeding tot zedelijkheid haar doel bereiken kan. Die cursus zou trouwens saâm te vatten zijn in deze leer: „In ieder onzer spreekt met min of meer duidelijke stem de mensch van reeds millioenen jaren oud. Nog verstaan we die stem maar flauw, doch ze zal na nieuwe millioenen jaren onweersstaanbaar steeds luider zijn gaan spreken. Wie wil luisteren naar die stem en beproeft haar te gehoorzamen is bezig aan moreele zelf-opvoeding. En wie aldus zich zelf opvoedt, die alleen voedt anderen op.” Door zijn voorbeeld en vóórgang kweekt hij in zijn kind de daarin reeds aanwezige kiemen tot hoog zedelijk voelen en handelen. Zoo alleen vermag hij te helpen die kiemen tot wasdom en bloei te brengen zonder ooit behoefte te hebben aan de voorstelling van eenig dwingend gezag buiten den mensch zonder derhalve een gezag te hulp te moeten roepen, dat aan de menschelijke rede ontsnapt.

Integendeel de rede alleen is de hulp. Wie den zedelijken mensch te voorschijn wil roepen uit het jonge kind moet, onder den opbloei van zijn eigen zedelijk wezen, den groei bevorderen in dat jonge kind van den redelijken mensch.

P.S.

uit: Opvoeding zonder dogma.

INVLOEDRIJKEN

Deze brochure bevat een verzameling van reeds gepubliceerde artikelen in het Woord van de Week over enkele belangrijke figuren, die, in de loop der eeuwen, de humanistische gedachten naar voren hebben gebracht. De uitgave is verlucht met foto's en tekeningen.

U kunt deze bestellen door storting of overschrijving van f 4,75 op postrekening nummer 30.49.60 t.n.v. het Humanistisch Verbond, postbus 114, Utrecht.

uitzendingen van het humanistisch verbond

vrijdag 4 augustus 22.25 uur: Kort kommentaar (Hilv. I)

maandag 7 augustus 19.40 uur: Mevr. O. R. Varkevisser-de Boer: „Humanistisch Vormings Onderwijs” (Hilv. II)

vrijdag 11 augustus 22.25 uur: Kort kommentaar (Hilv. I).

maandag 14 augustus 22.20 uur: A. Katan: „Bij alles wat je heilig is”. (Hilv. II).